

Funded by
the European Union

สรุปสาระสำคัญจากการดำเนินงานโครงการปีที่ 1 (พฤศจิกายน 2562 – ตุลาคม 2563)

โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง (SUCCESS)

สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

สรุปสาระสำคัญจากการดำเนินงานโครงการปีที่ 1 (พฤศจิกายน 2562 – ตุลาคม 2563) ฉบับนี้ มุ่งเน้นเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการดำเนินงานโครงการปีที่ 1 ใน 2 ภูมิภาคได้แก่ ภาคตะวันออกเฉิยงเหนือและภาคใต้ เพื่อให้ภาคประชาสังคม หน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ ได้รับทราบข้อมูลและเพื่อร่วมสร้างการมีส่วนร่วมในโครงการต่อไป

● องค์กรประชาสังคม

สำหรับประเทศไทย คำว่า “องค์กรประชาสังคม” นั้นมีความหมายกว้างมาก โดยองค์กรประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองภายใต้โครงการ SUCCESS นี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ 1) องค์กรที่พื้นที่จัดตั้งขึ้นเอง อาทิ สมาคมอาสาสร้างสุข สมาคมสร้างสุขคนเมืองลง ชุมชนมุสลิมบุหรันแดงปาดังเบซาร์ กลุ่มเพื่อนคนไร้บ้าน มูลนิธิชุมชนขอนแก่นทศวรรษหน้า สภาองค์กรชุมชน 2) คือ องค์กรที่ภาครัฐจัดตั้ง อาทิ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3) คือ องค์กรที่ภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันจัดตั้ง อาทิ ศูนย์เรียนรู้เพื่อปวงชน (มหาวิทยาลัยชีวิต) จังหวัดหนองคาย โดยภาคประชาสังคมในแต่ละพื้นที่นั้น จะมีบทบาทหน้าที่ตามประเด็นปัญหาสำคัญของพื้นที่ สำหรับภาคประชาสังคมภาคใต้ (จังหวัดสงขลา สตูลและพัทลุง) ที่เข้าร่วมโครงการ มีบทบาทหน้าที่ อาทิ ส่งเสริมศักยภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้พิการ เด็ก สตรีรวมถึงแรงงานนอกระบบ สร้างความยั่งยืนทางด้านอาหารโดยการทำเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย ส่งเสริมการสร้างทุนในการประกอบอาชีพ ขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติ สำหรับภาคประชาสังคมของภาคอีสาน (จังหวัดขอนแก่น อุตรธานีและหนองคาย) ที่เข้าร่วมโครงการ มีบทบาทหน้าที่ อาทิ บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน ส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริมการเรียนรู้ของเครือข่ายชุมชนด้านสิทธิที่อยู่อาศัย ขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ เอกชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน จัดการศึกษาทางเลือกให้กับชุมชนเพื่อสร้างความเป็นผู้นำ ซึ่งการทราบถึงประเภทของภาคประชาสังคมที่แตกต่างกันนี้จะทำให้เข้าใจบทบาทหน้าที่รวมถึงแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

● การกลายเป็นเมืองและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การวิเคราะห์การกลายเป็นเมืองและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉิยงเหนือและภาคใต้ ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการและรูปแบบของการกลายเป็นเมือง ปัจจัยขับเคลื่อนให้เกิดการกลายเป็นเมืองจากอดีตสู่ปัจจุบันและการคาดการณ์แนวโน้มของการพัฒนาเมืองในอนาคต ทั้งทางด้านกายภาพ สังคมและ

Funded by
the European Union

เศรษฐกิจ รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศรวมถึงภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องด้านน้ำ ทั้งผลกระทบทางด้านบวกและด้านลบ และความเชื่อมโยงของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อการพัฒนาเมือง โดยนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบการประเมินความเปราะบางของชุมชนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการวางแผนเตรียมความพร้อมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดตามแต่ละภูมิภาคดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เมืองขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย)

การกลายเป็นเมืองและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยยึดตามแนวถนนมิตรภาพซึ่งเป็นถนนสายสำคัญของประเทศที่เชื่อมต่อภาคกลางถึงภาคอีสานไปจนถึงประเทศลาวและตัดผ่านเมืองสำคัญ อาทิ เมืองขอนแก่น เมืองอุดรธานี และเมืองหนองคายนั้น มีการพัฒนาเมืองอย่างมากและทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาเมืองจากการสร้างถนนดังกล่าวซึ่งวางตัวในแนวเหนือใต้จึงปิดกั้นทางน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมตามแนวถนนมิตรภาพอยู่บ่อยครั้ง นอกจากนี้ยังมีปัญหาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ เช่นการจราจรแออัด ตามมาอีกด้วย ปัจจุบันภาคอีสานกำลังมีการพัฒนาในหลายพื้นที่ ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกำลังเผชิญกับปัญหาน้ำไม่เพียงพอในการอุปโภคและบริโภค ปริมาณฝนที่น้อยลง ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ปัญหาของการพัฒนาเมืองในจังหวัดขอนแก่นที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาเรื่องผังเมืองและการออกแบบเมืองที่ไม่ได้รองรับการเติบโตของเมืองในอนาคต คนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบการพัฒนาเมือง และไม่มีการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ก่อนการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน สำหรับจังหวัดอุดรธานี มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและพาณิชย์อื่นๆ โครงสร้างพื้นฐานพัฒนาตามการเพิ่มขึ้นของประชากรไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการจราจร การสัญจรทางเท้า การระบายน้ำ ความแออัดของเมืองทั้งผู้คนที่อยู่อาศัยและเข้ามาทำงานในเมืองเพิ่มขึ้น ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางด้านน้ำเนื่องจากมีห้วยหลวงเป็นแหล่งน้ำดิบเพียงแหล่งเดียว รวมทั้งปัญหาความท้าทายของนิคมอุตสาหกรรมโนนสูงที่จะต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในพื้นที่เพิ่มขึ้นและอาจจะกระทบกับคนในเมือง นอกจากนี้ยังมีปัญหาฝุ่น PM2.5 ที่มาจากโรงงานยางพารา และการเผาอ้อยอีกด้วย สำหรับจังหวัดหนองคายมีแผนพัฒนาสำคัญ คือ การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งปัญหาที่พบคือเขตเศรษฐกิจพิเศษคือการกำหนดเขตพื้นที่เศรษฐกิจในสระใคร 700 ไร่ ซึ่งเดิมเคยเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนเคยใช้ร่วมกัน แต่รัฐได้เวนคืนรอให้เอกชนเข้ามาลงทุน แต่ปัจจุบันยังไม่มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนและพื้นที่ก็ไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาน้ำเสียซึ่งในพื้นที่ไม่มีระบบบำบัดน้ำ ทั้งนี้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของทั้ง 3 พื้นที่คล้ายกัน กล่าวคือ ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล อากาศร้อนขึ้น ส่งผลกระทบต่อน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค

ภาคใต้ (เมืองสงขลา พัทลุงและสตูล)

การเปลี่ยนแปลงของเมืองในภาคใต้ ทั้งเมืองสงขลา พัทลุงและสตูลนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามบริบทของพื้นที่ ทำให้ประชากรและการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยการพัฒนาเมืองที่รวดเร็วขึ้นไม่มีการวางแผนเตรียมความพร้อมล่วงหน้า การเพิ่มขึ้นของสิ่งก่อสร้างและประชากรจึงทำให้เมืองมีความเสี่ยงต่อการเกิด

Funded by
the European Union

ภัยพิบัติเพิ่มมากขึ้น เช่น การสร้างสิ่งก่อสร้างรุกล้ำและกีดขวางทางน้ำ และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ได้รองรับการเพิ่มขึ้นของประชากร อาทิ การออกแบบถนน ท่อระบายน้ำ ซึ่งเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นนำมาซึ่งการบริโภคทรัพยากรทั้ง ไฟ น้ำ พลังงาน อาหาร เพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้เกิดน้ำเสีย ของเสียและขยะรวมถึงมลพิษมากขึ้นไปด้วย โดยทั้ง 3 พื้นที่กำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมือนกัน กล่าวคือ อากาศคาดเดาได้ยากมากขึ้น ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้เกิดฝนทิ้งช่วง เกิดภาวะขาดแคลนน้ำใช้ และเกิดปัญหาน้ำท่วมแม้ว่าจะตกเพียง 1-2 ชั่วโมง พายุรุนแรงและถี่มากขึ้น น้ำทะเลกัดเซาะ ฤดูหนาวสั้นลง ฤดูร้อน ร้อนมากกว่าเดิม

- **ความเปราะบางของชุมชนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ – เครื่องมือและตัวชี้วัดสำหรับการประเมินความเปราะบาง**

เพื่อให้ภาคประชาสังคมมีความเข้าใจและสามารถประเมินความเปราะบางของชุมชนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ได้ง่ายขึ้น ทางโครงการจึงได้คัดเลือกเครื่องมือและตัวชี้วัดที่สามารถนำมาปรับใช้ได้และมีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จำนวน 3 เครื่องมือ ได้แก่ 1) **กรอบแนวคิดการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน** ซึ่งใช้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชุมชน อาทิ ครีวเรือนที่มีรายได้น้อย คนจนในเมือง คนชายขอบ กลุ่มผู้หญิง กลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุ และความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยนำทางและสนับสนุนกระบวนการวางแผนและตัดสินใจโดยเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง และช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสหารือกันอย่างเท่าเทียม อีกทั้งยังเน้นศักยภาพของคนด้านทักษะ เครือข่ายทางสังคม การเข้าถึงทรัพยากรทางกายภาพและทางการเงิน และความสามารถในการมีส่วนร่วม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดการดำรงชีวิต 2) **กรอบแนวคิดการเตรียมความพร้อมของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** แสดงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบหลักของเมือง ได้แก่ “บุคคล/หน่วยงาน/องค์กร” “ระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศวิทยา” และ “วิถีปฏิบัติ” ซึ่งแสดงระดับของขีดความสามารถในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมของเมืองเพื่อช่วยกำหนดและพัฒนาตัวชี้วัดที่สามารถวัดและติดตามการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของพื้นที่ได้ และ 3) **แบบประเมินความพร้อมด้วยตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดการภัยพิบัติ** เป็นกลไกในการประเมินผลการดำเนินการเทียบกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน ซึ่งส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้มีการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนดประเด็นหลักของความเปราะบางโดยใช้เกณฑ์สากลสำหรับการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ซึ่งจะช่วยกำหนดข้อมูลพื้นฐาน, การค้นหาช่องว่าง, การวางแผนปฏิบัติ และมีข้อมูลเปรียบเทียบกับพื้นที่ต่างๆ (เช่น ระหว่างเทศบาลต่างๆ) ได้เพื่อให้เข้าใจจุดด้อยและความท้าทายในเรื่องของการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติได้ เครื่องมือทั้ง 3 เครื่องมือและตัวชี้วัดต่างๆ นี้สามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้ในการประเมินความเปราะบางของชุมชนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตามแต่ละบริบทของพื้นที่ได้ และยังสามารถช่วยพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์พื้นที่ได้อย่างรอบคอบ คลอบคลุมทุกมิติ และครอบคลุมทุกองค์ประกอบของเมืองอีกด้วย

- **สรุปผลการดำเนินงานโครงการ SUCCESS ปีที่ 1 (พฤศจิกายน 2562 – ตุลาคม 2563)**

Funded by
the European Union

ดำเนินงานในภาพรวมของโครงการ SUCCESS ตลอดปีที่ 1 ที่ผ่านมา ถือว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ทั้ง 2 ภูมิภาคได้มีการเชิญชวนและคัดเลือกภาคประชาสังคมเข้าร่วมแผนงานเสริมสร้างความสามารถของโครงการ และภาคประชาสังคมได้รับองค์ความรู้ใหม่จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาเมืองและความท้าทายด้านการกำกับดูแลเมืองที่สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศของเมือง (ทั้ง 2 ภูมิภาค) โดยมีการร่วมมือกันสร้างองค์ความรู้ผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์ เกี่ยวกับ อนาคตของเมือง ความเปราะบาง ความไม่เท่าเทียมทางเพศ และความเสี่ยงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ สำหรับภาคใต้ได้จัดกิจกรรมแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ ตัวชี้วัดและการประยุกต์ใช้ในการประเมินความเปราะบางของชุมชนเมืองเพื่อสร้างการเตรียมความพร้อมอย่างยั่งยืนให้กับภาคประชาสังคมในพื้นที่ไปแล้ว ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะดำเนินกิจกรรมนี้ในปีที่ 2 นอกจากนี้ในภาคใต้ยังได้จัดประชุมเครือข่ายนักวิชาการภาคใต้เพื่อค้นหาเครือข่ายนักวิชาการที่จะร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของภาคประชาสังคมในพื้นที่ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้จัดประชุม “ช่วงเมือง” จำนวน 3 ครั้ง ที่ขอนแก่น อุตรธานี และหนองคาย โดยมีหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม เข้าร่วมเพื่อพูดคุยถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเมืองและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ภายใต้โครงการยังได้มีการจัดทำแผนสื่อสารและประชาสัมพันธ์โครงการ และได้จัดทำจดหมายข่าว เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโครงการ SUCCESS ปีที่ 1 เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์และหน้าเพจ Facebook อีกด้วย

SUCCESS เป็นโครงการ 5 ปี (พฤษภาคม 2562-ตุลาคม 2567) ได้รับทุนจากสหภาพยุโรป เพื่อให้ชุมชนเมืองปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้องค์ความรู้และพื้นที่เวทีกลาง สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย โครงการSUCCESS ต้องการให้ภาคประชาสังคม และทุกคนเข้ามาร่วมเพื่อทำให้การพัฒนาเมือง การเตรียมและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เตรียมความพร้อมและจัดการกับภัยพิบัติ ด้านน้ำดีมากยิ่งขึ้นและทั่วถึงคนทุกระดับชั้นด้วยความเท่าเทียมกันอย่างเป็นธรรม

สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

- www.tei.or.th/thaicityclimate/success.html
- <https://www.facebook.com/UrbanClimateResilienceThailand/>
- successprojectinfo@gmail.com